

Satranç

Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr]

Ödül Kazanan Problemler

Satranç problemi yarışmaları nasıl düzenlenir? Dünyada yalnızca problem ve etütlerin yayınlandığı bazı dergiler vardır: British Chess Problem Society yayın organı olan *The Problemist*, Almanya’da yayınlanan *Die Schwalbe*, Hollanda’da yayınlanan *Probleemblad* ve Rusya Federasyonu’nda yayınlanan *Shakhmatnaya Kompozitsiya* gibi Kompozitörlerin bu dergilere yolladığı problemler önce editörün kontrolünden geçer. Editörün onayından sonra problem dergide yayınlanır ve dergide yayınlanan her problem o derginin yıllık olağan yarışmasına (informal tourney) katılmış olur. Problemler, dergi tarafından atanmış bir hakem tarafından değerlendirilir ve bunun sonucunda “ödül”, “şeref mansiyonu” ya da “commendation” (övgüye değer) gibi derecelere layık görülürler. Çok benzeri daha önceden kurulmuş ya da hatalı problemler değerlendirme dışı kalır.

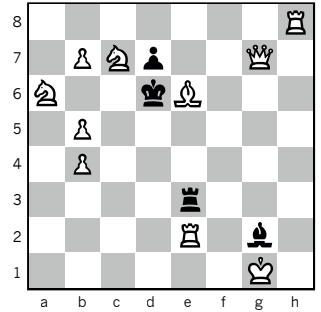
Bu olağan yarışmalar dışında, özel olaylar nedeniyle düzenlenen yarışmalar da var. Mesela önemli bir kompozitörün “10”lu bir yaş dönümü (ellinci yaş, altmışıncı yaş gibi) ya da ulusal günler nedeniyle benzer yarışmalar düzenlenebilir.

Bu yazımızda sizlere son zamanlarda çeşitli yarışmalarda ödül kazanmış problemlerden birkaç örnek sunacağız.

Çağdaş problem sanatına (özellikle iki ve üç hamlelik problemlere) uzun zamandır çok evrelilikurguların hâkim olduğunu görüyoruz. Geleneksel problemlerin çoğu bir anahtar hamle ve buna siyahın verdiği cevaplardan oluşur. Yani tek evrelidir. Günümüzde ise “deneme hamleleri” (try) ile üç, hatta dört evrelilik problemler yaygın. Aşağıdaki problem de onlardan biri ve önemli bir yarışmada birincilik ödülü kazanmış (Diyagram 1).

Diyagram 1

Anatoly Slesarenko
Moskova yarışması, 2017
Birincilik Ödülü

Beyaz oynar,
iki hamlede mat eder.

Problemi “evreler hâlinde”
inceleyelim.

Birinci evre: 1. Kh5? (tehdit 2. Vf8/Vxd7 mat AB) dxe6 2. Ae8 mat C. Ancak 1... Kxe6! bu tehdidi önler.

İkinci evre: 1. Kh6? (tehdit 2. Ae8 mat C) Kxe6 2. Vf8 mat A. Bu kez 1...dxe6! yanıtı siyahı kurtarıyor.

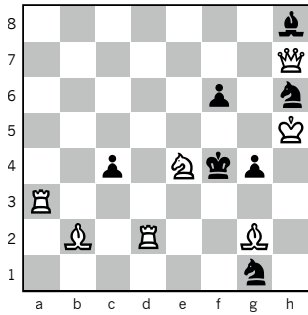
Üçüncü evre: Gerçek anahtar hamle 1. Ac5! (tehdit 2. Ae8 mat C) Kxe6 2. Vxd7 mat B; 1...dxe6/Kxc7 2. Kd8/b8=V mat.

Bu problemde birinci evrede beyaz A ve B tehditlerini yapıyor, tematik savunma (1...Kxe6) her iki matı da önlüyor. Diğer iki evrede ise C tehdidini yapıyor; evrelerin birinde tematik savunma A, diğerinde ise B matı ile sonuçlanıyor. Bu örüntü “Burmistrov kombinasyonu” olarak biliniyor. Anahtar hamlenin bir diğer özelliği siyah şaha bir kaçış karesi vermesi.

Aynı yarışmada ikincilik ödüllü kazanmış problemle devam edelim (Diyagram 2).

Diyagram 2

Marjan Kovacevic
Moskova yarışması, 2017
İkincilik ödülü

Beyaz oynar,
iki hamlede mat eder.

1. Ag3? denemesi üç farklı matla tehdit ediyor: 2. Ve4/Vxh6/Vc7 ABC. 1...Af5/Af3 2. Vxf5/Ae 2. Ancak 1...c3 hamlesi bütün tehditleri başarıyla önlüyor.
Anahtar hamle
1. Ac3! Tehdit: 2. Ad5 mat.

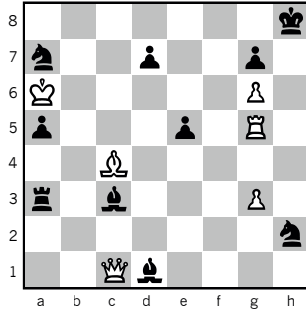
Varyasyonlar:

- a) 1...Şe5 2. Ve4 mat A
 - b) 1...Şe3 2. Vxh6 mat B
 - c) 1...Şg3 2. Vc7 mat C
 - d) 1...Af5/Af3 Ae2/Vxh6 mat
- Anahtar hamle âdetâ şoke edici: siyah şaha üç kaçış karesi veriyor. Deneme hamlesindeki tehdit matlarını bu kaçışlardan sonra bir kez daha görüyoruz.

Üçüncü örneğimizde ise Dresden teması kullanılmış. Ama önce tarihsel bir örnekle Dresden temasını anlayalım (Diyagram 3).

Diyagram 3

Friedrich Palitzsch
Deutsches Wochenschach,
1918

Beyaz oynar,
üç hamlede mat eder.

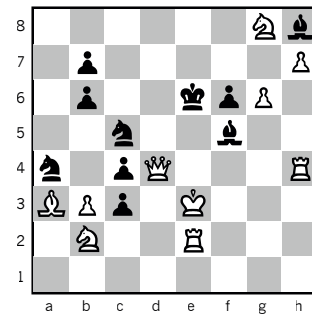
1. Kf5? ve arkasından 2. Kf8 mat beyazın “ana planı”. Ancak “iyi savunma” 1...Fb4! bu planı engelliyor. Demek ki beyaz önce bu “iyi savunmayı” bertaraf etmeli: 1. Vb2! (tehdit 2. Vb8+/Vxh2+ ve arkasından mat) Fxb2 2. Kf5 Kf3 3. Kh5 mat.

Dikkat ederseniz beyaz burada öncelikle bir saptırma hamlesi ile siyahı “iyi savunma”sını (1...Fb4) yapamaz hâle getirdi. Ana planını (2. Kf5) bundan sonra uyguladı. Siyah f8 karesini yeni bir savunma hamlesiyle (2...Kf3) korudu. Ama bu “kötü savunma hamlesi”. Neden kötü? Filin h5’i denetimini engelliyor da ondan. Beyaz da bundan yararlanarak 3. Kh5 ile mat etti. Yani Dresden temasını şöyle özetleyebiliriz: Beyazın ana planını engelleyen “iyi savunma” bir hazırlık manevrası ile bertaraf ediliyor ve siyah onun yerine “kötü savunma hamlesi” yapmaya zorlanıyor.

Şimdi gelelim Dresden temasının çağdaş yorumuna (Diyagram 4).

Diyagram 4

Valery Shavryn
Makedonya Problemistler
Ligi, 2018
Birincilik ödülü

Beyaz oynar,
üç hamlede mat eder.

Bu problemde 1. bxc4/Axc4? denemeleri (2. Vd5/Va6 mat tehdidiyle) 1...Fe4/Ae4 ile savuşturulur (iyi savunmalar). Anahtar hamle 1. Kh5! 2. Şf4+ ile tehdit eder (2...Ae4/Fe4 3. Vd6/Vd5 mat). Siyah şah/kale bataryasını önceden 1...Ae4 ile etkisizleştirmeyi deneyebilir. İşte şimdi 2. bxc4 mümkün. Bu kez 3. Vd5 mat tehdidi 2...Fe4 ile önlenemez çünkü e4 karesi at ile bloke edilmiş. Siyah, 2...Ad6 oynarsa (vezirin d7’yi denetimini engelleme amacıyla) 3. Vxd6 ile mat olur. Burada 2...Ad6 kötü savunma çünkü d6 karesinin denetimini bırakıyor.

Benzer şekilde, 2...Fe4 savunmasına karşı beyaz 2. Axc4 oynar. Bir sonraki hamlede 3. Vd6 mat tehdidi 2...Ae4 ile önlenemez çünkü e4 karesinde bu kez fil var. Bunun yerine siyah 2...Fd5 oynamak zorundadır (kötü savunma); beyaz 3. Vxd5 ile mat eder. Dikkatle incelenmeyi hak eden bu problemde Dresden temasının iki kez uygulandığını görüyoruz.

62. Dünya Satranç Kompozisyonu Kongresi

62. Dünya Satranç Kompozisyonu Kongresi, 17-24 Ağustos 2019 tarihleri arasında Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta yapıldı. Kongreye 31 ülkeden 193 kişi katıldı. Bu önemli satranç olayı, hızlı kompozisyon yarışması, açık çözüme yarışması, çözüme gösterisi gibi çeşitli etkinliklere sahne oldu. Kongre kapsamında 43. Dünya Satranç Çözme Şampiyonası da yapıldı. Ulusal takım sıralamasında Polonya geçen yıl olduğu gibi birinci oldu. Rusya ikinci, Büyük Britanya ise üçüncü oldular. Bireysel sıralamada Piotr Gorski (Polonya) birinci, John Nunn (Büyük Britanya) ikinci ve Eddy van Beers (Belçika) üçüncü oldular.

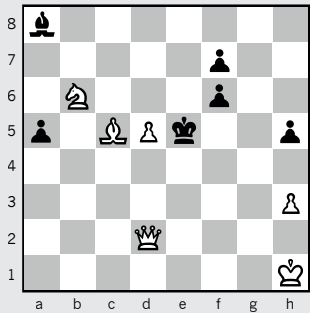
Aşağıdaki problemi burada bulunan 90 yarışmacıdan yalnızca ikisi doğru çözebilmiş (Diyagram 5).

Diyagram 5

Ladislav Vetešník

Casopis českých sachistu,

1919

Beyaz oynar,
dört hamlede mat eder.

Çözüm:

1. Fe3! ~ 2. Ac4+Şe4 3. Ad + Şe5 4. Ff4 mat (3...Şf3 4. Vf2 mat)

Varyasyonlar:

a) 1...Şd6 2.Vh2+ Şe7

3.Fc5+ Şe8/d8 4.Vb8 mat;

b) 1...Şe4 2.Fh6 ~ 3.Vf4+ Şd3 4.Vc4mat (2...Şf5 3.Vd3+ Şe5 4.Ac4mat);

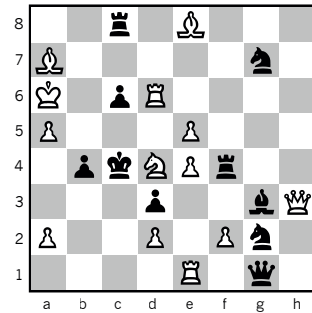
c) 1...f5 2.Vd4+Şd6 3.Vc5+ Şe5 4.Ve7 mat.

Yarışmada problemin orijinali değil, dikey eksene göre yansıtılmış simetrik hâli (yani a1=h1 olacak şekilde) sorulmuştu. Eski problemleri daha önce görmüş olanları şaşırtmak için yarışmalarda böyle uygulamalar yapılabiliyor. Biz orijinal pozisyonu kullandık.

Ayın Soruları

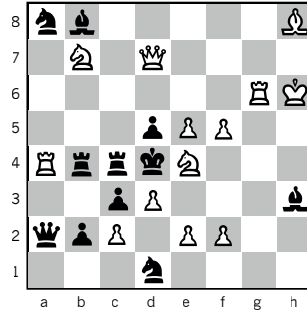
43. Dünya Satranç Çözme Şampiyonası'nda sorulan iki problemin çözümünü de size bırakıyoruz.

Diyagram 6

Beyaz oynar,
iki hamlede mat eder.

Diyagram 7

Beyaz oynar,
üç hamlede mat eder.

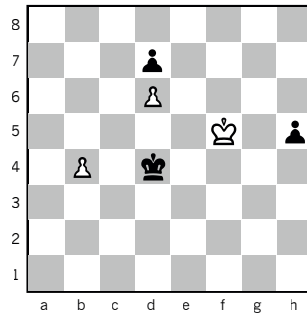
Geçen ay sorulan soruların çözümleri

Geçen ay sorulan etüdün çözümü

Diyagram 8

Mikhail Zinar

Şahmati v SSSR, 1986

Beyaz oynar,
berabere kalır.

Çözüm:

“Sağ duyuya” daha uygun görünen plan, beyazın vakit kaybetmeden d7 piyonunu alması gibi görünüyor. Ama bu kaybettirir:

1. Şf6? h4 2. Şe7 h3 3. Şxd7 h2 4. Şc7 h1=V 5. d7 Vc1+ ve siyah kazanır.

Kazanç için paradoksal bir hamle gerekiyor:

1. Şg5!

1...Şc4

Siyah şah “c” sütununa oynamaya zorlanıyor. Bunun önemi sonradan anlaşılacak. (1...Şd5 2.Şxh5 Şc4 3. Şg4 ve beraberlik)

2. Şf6!

2. Şxh5? Şxb4 3. Şg4 Şc5 ve siyah kazanır.

2...h4 3. Şe7 h3 4. Şxd7 h2 5. Şc7 h1=V 6. d7

Ve beraberlik. Siyah, c4'te duran şah yüzünden veziriyle c1'den şah çekemiyor. Soluk almaya fırsat bulan beyaz sonraki hamlede vezir çıkacak!

